

Н. П. ГАЄВА

*Надія Петрівна Гаєва, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*

**КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ»:
ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ**

З 1 січня 2013 р. набрав чинності Закон України «Про громадські об'єднання» (далі – Закон), прийнятий Верховною Радою України 22 березня 2012 року¹. Цей Закон істотно змінив концептуальні засади конституційного права на свободу об'єднання (ст. 36 Конституції України). Однією з його доктринальних новел, яка, за влучним висловом Н. В. Богашевої, потребує подальшого осмислення, є відмова від конституційної доктрини об'єднань громадян². Як результат, маємо виведення з використання на рівні Закону терміна «об'єднання громадян», запровадженого ст. 36 Конституції України. Водночас залишилися без змін норми Закону України «Про політичні партії» від 5 квітня 2001 р., зокрема ст. 2, яка і надалі дає визначення поняття «політична партія» як окремого виду об'єднання громадян³. Тобто, нині попри відсутність нормативного викладення визначення конституційного терміна «об'єднання громадян» він продовжує існувати не лише на рівні Конституції України, але й закону.

Натомість Закон вводить новий термін «громадське об'єднання» для позначення загальної категорії, яка включає два типи утворень – «громадська організація» як об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи, та «громадська спілка» як об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи (ст. 1 Закону). А це дає нам право стверджувати, що об'єднання громадян не потрапляють у розряд громадських об'єднань у розумінні даного Закону.

За таких умов важливого значення набуває Конституція України, яка має найвищу юридичну силу, що відображає її верховенство у системі національного права в цілому. Усі інші закони та підзаконні нормативні акти приймаються на її основі та повинні відповідати її змісту і термінології, інакше вона просто втрачає цінність свого існування. Відтак Конституція України закладає понятійну основу всіх нормативно-правових актів. Це так звана загальна правова термінологія, яка є універсальною, оскільки становить мовний фундамент як для законодавства, так і для вітчизняної юридичної науки.

Згідно зі ст.ст. 36 та 37 Конституції України термін «об'єднання громадян» запроваджується для позначення загальної категорії, яка включає два види об'єднань громадян: політичні партії та громадські організації. У свою чергу, громадська організація, будучи складовим елементом конституційної категорії «об'єднання громадян», є родовим поняттям для конкретних видів громадських організацій, у тому числі для професійних спілок. Доказом останнього є ч. 3 ст. 36 Конституції України, де йдеться про те, що професійні спілки – це громадські організації. Водночас до об'єднань громадян України віднесено будь-яке об'єднання громадян, про що свідчить ч. 4 ст. 36. Тут закріплена категорична вимога, згідно з якою ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. Звідси цілком ясно, що категорія «об'єднання громадян» є ширшою за категорію «політична партія» та «громадська організація», оскільки вони є похідними від загальної категорії «об'єднання громадян» і не можуть розглядатися окремо від неї. А термін «громадська організація» вживається для позначення будь-якого об'єднання громадян, за виключенням політичної партії. Відтак, змістовне наповнення категорії «громадська організація» при збереженні терміна (тобто знаку), який її позначає, кардинально змінює традиційний підхід до неї, що потребує її переосмислення.

Висвітлюючи дане питання, необхідно звернути увагу й на преамбулу Закону, у якій визначається коло суспільних відносин, на врегулювання яких спрямований даний Закон. Це – «правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань». Таке формулювання преамбули суттєво відрізняється від ч. 1 ст. 36 Конституції України, де викладено зміст конституційного права на свободу об'єднання, а саме: «Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей».

З наведеного очевидно, що Основний Закон України не закладає конституційно-правової основи для наділення юридичних осіб приватного права правом на свободу об'єднання. Натомість, законодавець в Законі, посилаючись у преамбулі на Конституцію України, яка гарантує право на свободу об'єднання лише

фізичним особам, всупереч її положенням виокремив серед носіїв цього права також і юридичних осіб приватного права. Це стало б можливо, якби в Конституції України було закріплено положення про поширення основних прав та свобод людини і громадянина, викладених у розділі II Конституції України, на юридичних осіб. У протилежному випадку має місце явне протиріччя між ст. 36 Конституції України та новацією Закону щодо істотного розширення кола суб'єктів конституційного права на свободу об'єднання, яке не можна визнати задовільним. Крім того, доцільність зазначених новел Закону викликає певний сумнів, що засвідчують конкретні факти. Серед них – винесення в 2012 р. Міністерством юстиції України відповідно до доручення Прем'єр-міністра України від 25 червня 2012 р. № 26372/0/1-12 (за результатами зустрічі Прем'єр-міністра України з головами громадських рад при центральних і місцевих органах виконавчої влади 14 червня 2012 р.) Закону, який на той час ще не набрав чинності, на широке громадське обговорення у зв'язку з необхідністю внесення до нього змін⁴. Це, по-перше. По-друге, за такий короткий час (минуло лише трохи більше року з моменту прийняття Закону), до нього вже були внесені зміни в червні 2012 р. та липні 2013 року. По-третє, останнім часом періодично з'являються публікації про коригування та вдосконалення новел Закону⁵. Тому не випадково звернення до предмета регулювання Закону та кола суб'єктів, на яких поширюється його дія, стали метою цієї статті.

Досліджуючи предмет регулювання Закону, слід констатувати, що у правовій доктрині існує думка, згідно з якою ст. 36 Конституції України не можна тлумачити вузько, «в тому сенсі, що громадяни можуть здійснювати право на об'єднання лише одним шляхом, а саме, безпосередньо як фізичні особи, об'єднуючись в ту або іншу громадську організацію. Можливість реалізувати конституційне право на об'єднання повинно бути забезпечене громадянам і іншим шляхом – опосередкованим. Юридична особа – це лише правова конструкція, через діяльність якої реалізується воля і дії тих фізичних осіб, які є людським субстратом юридичної особи. Тому свобода об'єднань повинна бути забезпечена громадянам і тоді, коли вони бажають вступати у відносини (об'єднуватися) опосередковано, тобто перебуваючи учасниками вже створеної організації, будучи її людським субстратом. Уявлення про те, що через діяльність юридичних осіб реалізуються права конкретних громадян давно сприйнято Європейським судом з прав людини. Як би такого розуміння не було, Європейський суд з прав людини відмовляв би у прийнятті звернень від юридичних осіб»⁶.

Такий широкий доктринальний підхід до визначення суб'єктом права на свободу об'єднання, яке гарантоване ст. 36 Конституції України, поряд із фізичними особами, також і юридичних осіб, викликає заперечення, оскільки по-іншому (ніж Конституція) визначає коло суб'єктів цього фундаментального права.

Відповідно до ст. 36 Конституції України право на свободу об'єднання належить громадянам України (якими не можуть бути юридичні особи). Інакше кажучи, конституційна свобода об'єднання є свободою фізичних осіб. Підтвердженням цієї позиції є ст. 314 Цивільного кодексу (ЦК) України, згідно з якою право на свободу об'єднання віднесено до особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи (відповідно до назви Глави 22 ЦК України)⁷.

У той же час, як свідчить досвід зарубіжних держав, у деяких основних законах зафіксовано положення про те, що права, свободи та обов'язки людини і громадянина (в тому числі й право на свободу об'єднання) поширюється на юридичних осіб остільки, оскільки це узгоджується із загальними цілями юридичних осіб та суттю таких прав, свобод і обов'язків (ч. 2 ст. 16 Конституції Республіки Албанія⁸, ч. 2 ст. 9 Конституції Естонської Республіки⁹). Близькі за змістом положення містяться в конституціях Вірменії (ст. 42-1)¹⁰, Грузії (ст. 45)¹¹, Федеративної Республіки Німеччини (ч. 3 ст. 19)¹². Так, в Основному Законі Грузії вказано, що зазначені в Конституції основні права і свободи людини, з урахуванням їх змісту, розповсюджується також на юридичних осіб.

Конституція України, як було зазначено, не містить прямої вказівки щодо розповсюдження на юридичних осіб прав свобод та обов'язків людини і громадянина, закріплених у розділі II. В Основному Законі також відсутнє поняття юридичної особи та її правоздатності.

Разом із тим у правовій науці визначають й інший підхід до вирішення питання про можливість розповсюдження положень основних законів про права і свободи людини і громадянина, а отже і права на свободу об'єднання, на юридичних осіб. Це – правозастосовна діяльність національних конституційних судів¹³. На підтвердження цієї тези наводиться практика Конституційного Суду Російської Федерації, де в абзаці 4 п. 2 мотивувальної частини Постанови Конституційного Суду Російської Федерації № 24-П від 12 жовтня 1998 р. зазначено, що на юридичних осіб розповсюджуються не лише конституційні обов'язки, але й принципи та гарантії тією мірою, якою ці принципи і гарантії можуть бути до них застосовані¹⁴. Сприймавши таку юридичну мотивацію, російський дослідник В. В. Солдатов констатує: «суд може «закріпити» конституційне право, що належить за Конституцією РФ людині і громадянину, за юридичною особою, беручи до уваги природу конституційного права і сутність юридичної особи. Зміст закріпленого в Конституції РФ права може бути змінено під юридичну особу. Крім того, Суд виводить конституційні права юридичних осіб, тлумачачи зміст конституційних принципів. Процес конституціоналізації юридичних осіб свідчить про «закріплення» даного права за всіма юридичними особами або за певним їх видом, і в подальшому не потребує обґрунтування належності даного конституційного права юридичній особі»¹⁵.

Що ж стосується України, то доктринальні підходи Конституційного Суду України до вирішення цієї складної юридичної проблеми викладені в Рішенні № 1-рп/99 від 9 лютого 1999 р.:

– положення розділу II Основного Закону «Права, свободи і обов'язки людини і громадянина», в якому закріплені конституційні права, свободи і обов'язки насамперед людини і громадянина та їх гарантії,

стосуються фізичних осіб і не поширюються на юридичних осіб. Про це свідчить як назва цього розділу, так і системний аналіз змісту його статей та ч. 2 ст. 3 Конституції;

– положення окремих статей Конституції України, в яких насамперед визначається правовий статус політичних партій та громадських організацій (ст.ст. 36, 37), гарантують їх діяльність через реалізацію прав та свобод людини і громадянина, а саме – права на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації¹⁶.

Проте слід зауважити, що судді Конституційного Суду України М. І. Козюбра, М. Д. Савенко і В. Є. Скомороха не підтримали цю правову позицію Суду, обґрунтовуючи своє власне бачення суті виниклої проблеми та офіційно оприлюднивши його в окремих думках. Так, позиція М. І. Козюбри ґрунтувалась на тому, що «юридичні особи як колективні утворення втілюють об'єднану людську волю, причому діє вона в певному напрямі, зумовленому метою створення юридичної особи. Саме завдяки наявності у юридичної особи об'єднаної, колективної волі за нею визначається можливість бути суб'єктом права, мати так звану спеціальну (цільову) правоздатність і дієздатність. Зрозуміло, що як суб'єкт права юридична особа може бути носієм далеко не всіх прав, свобод та обов'язків люди і громадянина, закріплених у розділі II Конституції України, а тільки тих з них, які узгоджуються із загальними цілями юридичних осіб та суттю таких прав, свобод і обов'язків»¹⁷. Але тут слушно зазначити, що окрема думка не є одноособовим актом Конституційного Суду України, оскільки вона виноситься суддею від власного імені, виступає його особистою позицією у справі та не породжує юридичних наслідків.

Отже, на сьогодні, виходячи із вищевикладеного, норми розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України стосуються виключно людини і громадянина, тобто фізичної особи. Не є винятком і право на свободу об'єднання, яке належить до фундаментальних прав, закріплених у розділі II Конституції України (ст. 36).

Заслугує на увагу і те, що при розробці Закону були враховані європейські стандарти щодо створення сприятливих умов для розвитку неурядових організацій (далі – НУО), які систематизовані у Фундаментальних принципах щодо статусу неурядових організацій в Європі, прийнятих у липні 2002 р.¹⁸, та у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій в Європі № CM/Rec(2007)14, прийнятої у жовтні 2007 року¹⁹. Тут слід констатувати, що Комітет Міністрів на підставі статті 15 «b» Статуту Ради Європи рекомендує державам-членам (Україна є членом Ради Європи з листопада 1995 р.) керуватися в розробці національного законодавства, державній політиці та практиці стандартами (які називаються мінімальними), встановленими цією Рекомендацією. А це, зокрема, означає, що в окремих державах варіанти юридичної техніки закріплення правових норм щодо НУО можуть бути відмінні. Серед них: універсальний закон для фізичних та юридичних осіб; окремий закон як для фізичних, так і юридичних осіб; спеціалізовані закони про конкретні види (форми) НУО тощо. При цьому, як зазначено в п. 21 Пояснювального меморандуму до Фундаментальних принципів, відправною точкою для будь-якого закону про НУО (мають на увазі національні закони держав-учасниць Ради Європи) повинно бути право будь-якої фізичної чи юридичної особи створити НУО з правомірною неприбутковою метою.

Дефініція терміна «неурядова організація» за визначенням Рекомендації включає в себе добровільні самоврядні об'єднання або організації, створені для реалізації некомерційних завдань їхніх засновників або членів. До них не належать політичні партії». Далі перераховані загальні принципи, які на думку Комітету Міністрів Ради Європи мають визначати правовий статус неурядових організацій держав-членів Ради Європи. Серед них: 1) НУО включають об'єднання або організації, створені як окремими особами (фізичними або юридичними), так і групами таких осіб. Вони можуть мати або не мати членів; 2) НУО можуть бути як неформальними об'єднаннями або організаціями, так і об'єднаннями чи організаціями, які мають правосуб'єктність; 3) НУО можуть бути національними й міжнародними і за складом, і за сферою діяльності; 4) НУО не підлягають управлінню з боку органів державної влади; 5) НУО не повинні розподіляти будь-який прибуток, що може виникнути внаслідок їх діяльності, між своїми членами або засновниками, але можуть використовувати цей прибуток для реалізації своїх завдань.

Привертає увагу й те, що терміни, якими НУО зазвичай описується у національному праві, як зазначається у розділі «Визначення» Фундаментальних принципів, можуть варіювати, однак вони охоплюють асоціації, благодійні заклади, фонди, некомерційні корпорації, товариства і довірчу власність в управлінні. Вони не включають організації, що діють як політичні партії.

Якщо уважно проаналізувати Рекомендації та Фундаментальні принципи, то побачимо, що термін «неурядова організація» можна використовувати для найменування будь-якого громадського формування, створеного окремими особами (фізичними і юридичними) та яке не має на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками. Такий доктринальний підхід, як було зазначено, характерний для цивільного права; нормативно він закріплений у ст. 85 ЦК України, яка має назву «Непідприємницькі товариства». Інакше кажучи, термін «неурядові організації» є синонімічним терміну «непідприємницькі товариства», який включає багато типів утворень, серед яких «громадські об'єднання».

Тобто термін «неурядова організація» в європейському розумінні є значно ширший, ніж передбачений Законом термін «громадське об'єднання». Вони співвідносяться як ціле і частина, на що вказують відмінності між ними. Серед них – коло суб'єктів. Так, відповідно до ст. 2 дія Закону не поширюється на релігійні організації; саморегулювальні організації; організації, які здійснюють професійне самоврядування; непідприємницькі товариства, які не є громадськими об'єднаннями; громадські об'єднання, утворені на

підставі інших законів. А це свідчить про небажання законодавця вирішувати питання щодо НУО цілісно й концептуально. До того ж формулювання «непідприємницькі товариства, які не є громадськими об'єднаннями» та «громадські об'єднання, утворені на підставі інших законів» потребують додаткових пояснень.

Запровадження в Законі нового поняття «громадське об'єднання», передбачивши можливість бути його учасниками і засновниками для фізичних та юридичних осіб, є невдалим підходом, оскільки не правильно поєднувати в межах одного правового інституту різні за своєю правовою природою суб'єкти, які, з одного боку, засновуються фізичними особами шляхом реалізації свого конституційного права на свободу об'єднання, а з іншого боку, – структурних утворень під такою ж назвою («громадські об'єднання»), що засновуються юридичними особами приватного права або з їх участю, правову природу яких навряд чи можна прирівнювати до правової природи передбачених конституційними приписами щодо об'єднань громадян. Поняття «юридичні особи» використовується у цивільному та господарському праві з метою забезпечення певних потреб господарювання та майнових відносин, а необхідність наділення їх правосуб'єктністю у відносинах щодо права фізичних осіб на свободу об'єднання не є зрозумілою.

Підсумовуючи викладене зазначимо; в Україні, враховуючи ст. 36 Конституції України, принцип верховенства права, правові традиції, Закон мав би бути викладений у формі двох законів. Перший з них, оскільки право, яке охоплює коло проблем, пов'язаних із політичними партіями, відокремилося від права, що регулює діяльність об'єднань громадян загалом, повинен стосуватися лише реалізації конституційного права фізичних осіб на свободу об'єднання у громадські організації, що впливає зі змісту ст. 36 Основного Закону України і мав би повністю відповідати її приписам. Другий повинен стосуватися неприбуткових об'єднань юридичних осіб приватного права.

¹ Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1.

² Богашева Н. Деякі міркування щодо Закону України «Про громадські об'єднання» / Н. Богашева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=3837>

³ Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.

⁴ Зміни до Закону України «Про громадські об'єднання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aau.org.ua/dla-cleniv/listuvanna/zmini-do-zakonu-ukraieni-pro-gromadski-ob>

⁵ Богашева Н. Деякі міркування щодо Закону України «Про громадські об'єднання» / Н. Богашева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=3837>; Урізана свобода, або наслідки прийняття Закону «Про громадські об'єднання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://smi.liga.net/articles/2012-06-07/5744554-ur_zana_svoboda_abo_nasl_dki_priynnyattya_zakonu_pro_gromadsk_ob_dnannya.htm; Новий Закон «Про громадські об'єднання» – що насправді змінюється для громадських організацій? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isar.net.ua/novij-zakon/novij-zakon-2>

⁶ Лужанська Т. П., Пугачов Н. І. Підвищення спроможності галузевих громадських об'єднань як перспектива вдосконалення взаємодії влади і бізнесу в Україні / Т. П. Лужанська, М. І. Пугачов. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки ПРООН, 2008. – 78 с. – С. 19.

⁷ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

⁸ Конституція Республіки Албанія от 21 октября 1998 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/albania/albani-r.htm

⁹ Конституція Естонської Республіки от 28 июня 1992 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.ee/ru/republic-of-estonia/constitution-of-the-republic-of-estonia/index.html>

¹⁰ Конституція Республіки Армєнія от 5 июля 1995 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.am/parliament.php?id=constitution&lang=rus>

¹¹ Конституція Республіки Грузія от 25 августа 1995 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/archives/130>

¹² Основной закон Федеративной Республики Германия от 23 мая 1949 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/archives/155>

¹³ Карнаух Т. П. Співвідношення прав юридичних і фізичних осіб у конституційному і цивільному праві / Т. П. Карнаух // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 54. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – С. 360–365. – С. 362.

¹⁴ Постановление Конституционного Суда Российской Федерации от 12.10.1998 г. № 24-П по делу о проверке конституционности пункта 3 статьи 11 Закона Российской Федерации от 27 декабря 1991 года «Об основах налоговой системы в Российской Федерации» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docs.pravo.ru/document/view/17586/>

¹⁵ Солдатов В. В. Защита конституционных прав юридических лиц в Конституционном Суде Российской Федерации: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Специальность 12.00.02 «Конституционное право; Муниципальное право» / В. В. Солдатов. – Челябинск, 2007. – 30 с. – С. 18.

¹⁶ Рішення Конституційного Суду України № 1-рп-99 від 09.02.1999 р. у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) // Офіційний вісник України. – 1999. – № 7. – Ст. 255.

¹⁷ Окрема думка судді Конституційного Суду України Козюбри М. І. стосовно Рішення Конституційного Суду України № 1-рп-99 від 09.02.1999 р. у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) // Офіційний вісник України. – 1999. – № 7. – Ст. 255.

¹⁸ Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі (прийнято учасниками багатосторонньої зустрічі, організованої Радою Європи). Страсбург, 05 липня 2002 р. // Юридичний вісник України. – 2002. – № 50.

¹⁹ Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій в Європі № CM/Rec(2007)14[1] (Прийнято Комітетом Міністрів 1-го жовтня на 1006-му засіданні заступників Міністрів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_937

Резюме

Гасва Н. П. Критичний аналіз Закону України «Про громадські об'єднання»: деякі міркування.

Досліджується предмет регулювання Закону України «Про громадські об'єднання» та коло суб'єктів, на яких поширюється його дія. Критично аналізується новий підхід, реалізований Законом, який базується на відмові від конституційної доктрини об'єднань громадян. Зроблено висновок про те, що конституційна свобода об'єднання є свободою фізичних осіб. Встановлено, що юридичні особи можуть бути визнані суб'єктом конституційного права на свободу об'єднання лише після закріплення в Конституції України положення про розповсюдження на них основних прав і свобод людини і громадянина. Обґрунтовується доцільність прийняття двох законів: перший – щодо реалізації права кожного (фізичних осіб) на свободу об'єднання; другий – щодо неприбуткових об'єднань юридичних осіб приватного права.

Ключові слова: об'єднання громадян, громадські об'єднання, громадська організація, неурядові організації, носії права на свободу об'єднання.

Резюме

Гаевая Н. П. Критический анализ Закона Украины «Об общественных объединениях»: некоторые размышления.

Исследуется предмет регулирования Закона Украины «Об общественных объединениях» и круг субъектов, на которых распространяется его действие. Критически анализируется новый подход, реализованный Законом, который основывается на отказе от конституционной доктрины объединений граждан. Сделан вывод о том, что конституционная свобода объединения является свободой физических лиц. Установлено, что юридические лица могут быть признаны субъектом конституционного права на свободу объединения только после закрепления в Конституции Украины положения о распространении на них основных прав и свобод человека и гражданина. Обосновывается целесообразность принятия двух законов: первый – о реализации права каждого (физических лиц) на свободу объединения, второй – о неприбыльных объединениях юридических лиц частного права.

Ключевые слова: объединение граждан, общественные объединения, общественная организация, неправительственные организации, носители права на свободу объединения.

Summary

Gaeva N. Critical Analysis of the Law of Ukraine «On Public Associations»: some considerations.

The regulation subject of Law of Ukraine “On Public Associations” and range of its performance is studied. Critical analysis is given to the new approach, implemented by the law that is based on the rejection of the constitutional doctrine of associations. The necessity of adoption of two laws is grounded: first – regarding the realization of the right of everyone (individuals) to freedom of Association, the second – on non-profit associations of legal entities of private law.

Key words: associations of citizens, associations, social organization, non-governmental organizations, bearers of rights to freedom of association.

Отримано 22.11.2013

УДК: 342.7: 327 (478)

Т. М. ЗАВОРОТЧЕНКО

Тетяна Миколаївна Заворотченко, кандидат юридичних наук, доцент Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара

ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ Й ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Проблеми реалізації політичних прав і свобод в Україні пов'язані з неефективністю гарантій, покликаних забезпечити їх реальне втілення в життя. Демократичні права і свободи, записані в Конституції та в інших законах держави, можуть перетворитися на пусті декларації, якщо їх здійснення не буде матеріально та юридично гарантовано. Демократизація українського суспільства диктує необхідність дослідження питань щодо забезпечення реалізації й захисту політичних прав і свобод людини, пошуку шляхів вдосконалення гарантій вказаних прав і свобод як у країні в цілому, так і в її регіонах. Для дієвої охорони й захисту політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні необхідне створення системи законів, які б розвивали норми вітчизняного законодавства про політичні права і свободи.

© Т. М. Заворотченко, 2013